

Валентина Гончарук,
кандидат педагогічних наук, доцент
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

У наш час необхідно спрямовувати спільні зусилля учених-теоретиків, педагогів-практиків на з'ясування ролі вищої освіти у вихованні активної в професійній діяльності особистості, вільної у своєму виборі, відповідальної, гнучкої, здатної знайти шляхи до втілення свого призначення в житті.

Учитель виступає визначальною постаттю в навчально-виховному процесі сучасних загальноосвітніх навчальних закладів. Від ефективності його діяльності залежить у майбутньому рівень освіченості, вихованості, творчості молодих представників Української нації. Дослідження творчого потенціалу особистості, шляхів його розвитку й самореалізації набуває особливого значення в умовах глобалізації, яка спричиняє трансформацію основних соціальних інститутів та виникнення потреби підготовки фахівців нової генерації, які здатні не лише до творчого самостійного мислення, а й можуть швидко реагувати на виклики часу.

Сучасні умови життя зумовлюють виникнення значної кількості ділянок самореалізації, тоді у такій ситуації перед особистістю вчителя виникає дилема – як заявляти про себе в педагогічній галузі, як виявляти ініціативу та бути активною, як досягти успіхів у професійній діяльності.

Процес самореалізації особистості людини упродовж життя досліджували такі вчені, як Л. Виготський, С. Рубінштейн, І. Бех, Л. Божович, В. Давидов, Д. Ельконін. Науково-методичні пошуки потужно спрямовуються на обґрунтування інноваційних методик, технологій підвищення якості підготовки спеціалістів як головної вимоги на шляху входження української освіти до європейської мегасистеми. Фундаментальні дослідження з проблематики творчості та творчого потенціалу особистості належать ряду вітчизняних науковців та їх послідовників, як-от О. Базалуку, Л. Батліній, Є. Бистрицькій, І. Бичку, В. Бойку, Л. Губерському, М. Євтуху, І. Зязюну, М. Козловцю, В. Кременю, Л. Мовчан, І. Надольному, О. Поліщук, М. Поповичу, С. Пролєєву, Л. Сохань, Н. Хамітову, О. Яценко.

Проте проблема самореалізації творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя-філолога є недостатньо розв'язаною у наукових колах. Відтак було визначено наступну мету дослідження: окреслити способи самореалізації творчого потенціалу вчителя-філолога.

Усвідомлене входження учителя в педагогічну справу починається з осягнення її засад і суті, призначення, функцій і структури педагогічної

діяльності, раціональних методів професійного самовиховання, способів розвитку творчої активності. Висока результативність роботи вчителя-філолога багато в чому залежить від рівня його підготовки у вищому навчальному педагогічному закладі. Учитель повинен сформувати в собі потребу в цілеспрямованому і систематичному самовдосконаленні себе як творчої особистості, розвивати професійні вміння, допомагати своїм вихованцям відкривати власний творчий потенціал.

Дослідник В. Андреев запропонував своє визначення творчої особистості: «такий тип особистості, для якої характерна стійка спрямованість високого рівня на творчість, мотиваційно-творча активність, що виявляється в органічній єдності з високим рівнем творчих здібностей, які дозволяють їй досягти прогресивних, соціально та особистісно значущих творчих результатів у одному чи багатьох видах діяльності» [1, с. 42].

С. Сисоєва акцентувала увагу на таких важливих факторах педагогічної творчості, як уміння керувати своїм творчим потенціалом, оперативно приймати рішення, розв'язувати складні педагогічні завдання [4].

М. Поташник розглядає проблему управління розвитком творчості вчителя з позицій оптимізації навчально-виховного процесу школи [3]. Разом із тим, оновлення шкільної освіти, забезпечення її якості на рівні світових стандартів актуалізує подальше дослідження розвитку творчої особистості майбутнього вчителя, самореалізацію його творчого потенціалу [2, с. 35].

Під час дослідження ми взяли за основу таке визначення творчого потенціалу особистості: «це складна, нелінійна, відкрита й самоорганізована система, яка визначає гуманістичну спрямованість світосприйняття, дій і вчинків, високу адаптивність, здатність до творчої самореалізації і духовного саморозвитку в просторі соціального й професійного життя» [5].

Творчий потенціал особистості ми розглядали як інтегральну характеристику знань, умінь, здібностей, ціннісних орієнтацій і мотивів учителя-філолога, які спонукають його до творчої самореалізації та саморозвитку. За своєю структурою творчий потенціал особистості вчителя – це органічна єдність біологічних (нейрофізіологічних і психологічних) та соціальних якостей, яка забезпечує його суб'єктивну потребу в творчій самореалізації.

Технологія підготовки майбутнього вчителя до самореалізації його творчого потенціалу цілеспрямовано впроваджується на факультеті української філології Уманського державного педагогічного університету. Згідно з нею передбачається оволодіння студентами теоретичним і практичним блоками підготовки.

Крім визначеного навчальними програмами обсягу теоретичних знань із українознавчих дисциплін (теоретичний блок), студенти-

філологи оволодівають практичними вміннями та навичками, а також готуються до справи виховання й розвитку творчої особистості в загальноосвітній школі (практичний блок).

Кожне заняття чи позааудиторний захід у педагогічному закладі має плануватися й проводитися так, щоб усі студенти змогли заявити про себе та реалізувати свої творчі уміння й навички, знайшли застосування своєму талантові. З цією метою викладачі використовують різноманітні форми навчально-виховної діяльності: розробка групових творчих проектів з українознавчих дисциплін, виконання індивідуальних навчально- та науково-дослідних завдань, проведення пошукової діяльності українознавчого спрямування, залучення студентів до відтворення старовинних обрядів, виконання автентичних зразків фольклору та народних танців, виготовлення різноманітних виробів.

Крім того, студенти мають змогу займатися дослідницькою роботою у студентському науковому фольклорному товаристві імені Хрисанфа Ящуржинського, яке досліджує локально-регіональні особливості фольклору історичної Уманщини, а також українознавчу спадщину відомих фольклористів, етнографів і краєзнавців кінця XIX – початку XXI століття. Найбільш обдаровані, здібні, творчі студенти-філологи вчать вишивати українські рушники й інші вишиті вироби, виготовляти ляльки-мотанки, розписувати писанки у відповідних майстер-класах.

Значне місце у практичному блоці відводиться різним видам практик (педагогічна, фольклорна, етнографічна), у процесі яких студенти прикладають усі свої зусилля для творчої самореалізації та професійного самоствердження. Їм вдається настільки захопити учнів українознавчою діяльністю, що останні згодом продовжують нею займатися спочатку в Малій академії наук, а потім уже в стінах університету.

Результати проведеного експерименту засвідчують, що означена інноваційна технологія професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога, яка активно впроваджується в навчально-виховний процес в Уманському державному педагогічному університеті, є високоефективною. Студенти-випускники розгортають на своїх робочих місцях українознавчу діяльність за тим зразком, який вони отримали в університеті, та збагачують її новими творчими компонентами, що здійснює позитивний вплив на їхніх учнів.

Все вищезазначене дає нам можливість сформулювати такі *висновки*:

1. Сучасним загальноосвітнім закладам потрібен ерудований, творчий, здібний та національно свідомий і високоморальний учитель.

2. Згідно з означеною технологією студенти університету здобувають необхідні для їхнього творчого зростання знання (теоретичний блок) та вміння й навички (практичний блок). І під час теоретичного навчання в університеті, і під час різних видів практик

викладачі створюють студентам сприятливі умови для самореалізації творчого потенціалу останніх.

3. У процесі залучення учнів до різноманітних видів навчально-виховної та пошукової українознавчої діяльності відбувається становлення творчих особистостей та вироблення у них потреби в самореалізації.

Означена проблема не вичерпується проведенням нами дослідженням. Подальшого вивчення та експериментальної перевірки потребують інноваційні методи професійної підготовки вчителя-філолога, спрямовані на якнайповніше розкриття його творчих здібностей і таланту.

Список використаних джерел

1. Андреев В. И. Педагогика : учебный курс для творческого саморазвития / В. И. Андреев. – 2-е изд. – Казань : Центр инновационных технологий, 2000. – 608 с.

2. Вознюк Л. Розвиток творчого потенціалу вчителя у системі шкільної освіти / Л. Вознюк // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – Випуск 10. – С. 35–37.

3. Поташник М. М. Педагогічна творчість: проблеми розвитку та досвід : посібник для вчителя / М. М. Поташник. – Київ : Радянська школа, 1988. – 109 с.

4. Поташник М. М. Управління розвитком школи / М. М. Поташник, В. С. Лазарєв. – М. : Нова школа, 1995. – 464 с.

5. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість учителя: визначення, теоретична модель, функції підготовки / С. О. Сисоєва // Педагогіка і психологія. – 2000. – № 2 – С. 161–172.

6. http://awqust.com/index_2_view.php?id=54